

Amit Ovasından Kıpçaklara

– Atabey · 05 Haziran 2024

Amit Ovası'ndan Kıpçaklara 21 Şubat 2024 - 17:52

A- A+

Günümüz Türkmenistan'ında yer alan Anau/Anav bölgesinden Ortadoğu'ya göçen Kengerler, Türkistan'dan getirdikleri bilgi-birikimle burada Sümer uygarlığını başlatır. Onları Turuklar (Turukku), Hattiler takip eder. Sonrasında birbiri ardına gelen Sakalar (İskitler), Urartular, Medler, Partlar, Hunlar, Hazarlar, Kıpçaklar otağ kurup, tuğ dikerler. Son olarak -dünya tarihini en az Kengerler kadar etkilemiş olan- Türkmenler (Oğuzlar/Ogurlar) ve onların peşinden Çerkezler, Zazalar, Kürtler (Gurmançlar) diye sıralanan diğer Turan/Türk boyları bölgeye gelir.

Amit Ovası, Türkiye'nin güneydoğusunda yer alır. Diyarbakır ve Mardin, Şanlıurfa gibi illerimizin bazı kısımları ovaya dâhildir. Hatta Musul-Telâfer-Halep-Gaziantep diye geniş bir yay çizip buraları da Amit Ovası'na dâhil edebiliriz. Oğuz boyundan gelen Akkoyunluların kışlak yurdu olan Amit Ovası'na kimi kaynaklarda Beriye (Beriyeye) denildiği de olmuştur. Oğuz/Bayındır boyu tarafından kurulan ve başkenti Diyarbakır olan Akkoyunlular Devleti en parlak günlerini Uzun Hasan döneminde yaşamıştır. Uzun Hasan'ın bağlı olduğu oymağın yaylak olarak kullandığı yöre ise Erzincan-Tercan taraflarıdır. Akkoyunlular konfederasyonu içerisinde çok sayıda Oğuz (Türkmen) uruğu ve/veya oymağı vardır. Bunlar kışın Güneydoğu'da kışlarken, baharın gelişiyle birlikte kuzeye doğru hareketlenmektedir. Örneğin Avsarlar Kayseri-Sivas taraflarına çıkarken, Beydililer Bingöl-Bitlis taraflarında yaylamaktadır. Kuman/Kıpçak Türkçesinden gelen amit sözcüğünün amed, amıd, amut gibi söyleniş biçimleri de vardır. Sözcüğün anlamı ise "huzurlu ve keyif veren" demektir. Geçmiş zaman Türkçesinde sevgili anlamında kullanılan "amrak" sözcüğü ile de ilintilidir. Sevgili; mutluluk ve neşe kaynağıdır sonuçta.

Tıpkı Amit gibi Fırat ve Dicle adları/sözcükleri de Türkçedir. Dünyaca ünlü Türkolog ve Etrüskolog Prof. Dr. Ferudun Ağasioğlu Celilov -Tanrı Elçisi İbrahim adlı kitabının 15'inci sayfasında- "Araz, Kür gibi Ön Asya'nın en büyük nehirleri olan Fırat ve Dicle'nin kadim adları Türkçe 'Börü' (sonraları Bura-t) ve İtigel (sonraları Digle) şeklinde adlandırılırdı. Bu adlar M.Ö. 3000 yıllarında çivi yazılarına yansımıştı." demektedir. Türklerin, gittikleri her yere eski yurtlarındaki yer adlarını da taşıdıkları düşünüldüğünde İtigel/Dicle ile İtil adının aynı olduğu görülür. Ruslar -Attila'nın adına da esin (ilham) kaynağı olan- İtil Irmağı'nın adını "Türklüğü çağrıştırdığı gerekçesiyle" değiştirip Volga yapmaya çalışmıştır.

Anadolu'ya ve/veya Ortadoğu'ya gelen Kuman/Kıpçak Türklerinin kaderini dinî seçimleri belirlemiştir. Müslüman olanlar ya Oğuzlarla (Ogur), Kürtlerle (Gurmanç) kaynaşmış ya da Mısır'da, Suriye'de olduğu gibi dil ve kültür olarak Araplaşmıştır. Kimi -sözde- tarihçiler Kölemenler (Memluklar) derken bizzat dönemin Arap kaynaklarında Ed-devleti't Turkiyya (Türkiye Devleti) olarak geçen Ortadoğu'daki Türk devletini oluşturan ana unsur Kuman/Kıpçaklardır. Yine Kafkasya'da, Kuzeydoğu Anadolu'da ve Artuklu Beyliği topraklarında da Kuman/Kıpçak nüfus söz konusudur. Hatta yöresel müzik aletlerimizden kemençe de Kuman/Kıpçakların kültürümüze bir armağanıdır. Hıristiyanlığı kabul eden Kuman/

Kıpçaklar da benzer bir süreç yaşarlar. Ortodoksluğu benimseyen Kuman/Kıpçakların bir kısmı Rumlarla, Greklerle (Yunan?), Slavlarla karışıp erirken; Güney Kafkasya'ya yerleşip Gregoryan mezhebine giren Kuman/Kıpçaklar da Haylarla (Ermeni?) karışıp erimiştir. Günümüz Ermenistan'ının % 40'ünün Kuman/Kıpçak kökenli olduğu söylenmektedir. Sibiryadan Doğu Avrupa'ya, Güney Asya'dan Kuzey Afrika'ya kadar uzanan düzlemde yer alan Kazakistan, Tataristan, Başkurdistan, Kırım, Ukrayna, Romanya, Hindistan, Mısır gibi ülkelerde ve farklı adlar altında Kuman/Kıpçak toplulukları yaşamaktadır. Önemli oranda bir Kuman/Kıpçak nüfus da Macaristan'ın Kuman bölgesinde varlığını sürdürmektedir. Atatürk'ün daveti ile 1936 yılında ülkemize gelip -başta Osmaniye olmak üzere- Toroslarda türküler derlemeleri yapan hatta Ankara'da bir de türküler arşivi oluşturan dünyaca ünlü müzikolog Bela Bartok, Macaristan'ın Kuman bölgesindedir. Kendisi "Mavilim" türküsü ve daha birçok eseri kültürümüze kazandırmıştır. Bizans tekfuru iken Müslüman olup, Ataman (Osman?) Gâzi ile yoldaş olan ve -seyrek sakalından dolayı- "Köse" lakabıyla anılan Mihâl'in Kuman/Kıpçak olduğu ile ilgili de bir söylenti vardır. Kuman/Kıpçakların, Gürcülerle ve kimi Balkan toplulukları ile karışımı da söz konusudur. Gürcü Krallığında ordunun vurucu gücünü Kuman/Kıpçaklar oluşturmuştur. Kuzeydoğu Anadolu'daki Atabekler Devleti ve adını -ak benizli/tenli bir kadın olan- Prenses Tamara'dan alan Akdamar Kilisesi de yine Kuman/Kıpçaklara aittir. Tamara ve Tomris aynı anlamdadır ve demirle ilintilidir bu arada. Kırım, Litvanya gibi ülkelerde varlığını sürdüren Musevî/Yahudi Karay Türkleri de Kuman/Kıpçak boyundandır. Ve yine Azerbaycan'dan Orta Avrupa'ya, İsrail'e, ABD'ye kadar yayılan -Hazar bakiyesi- Aşkenaz Musevîlerin/Yahudilerin arasında da çok sayıda Kuman/Kıpçak kökenli Türk bulunmaktadır. Görüldüğü üzere "Türk-İslam sentezi emperyalistlerin tezgahıdır. Din temelli Turan olmaz." diyen -pîrimiz- Yusuf Akçura sonuna kadar haklıdır. Amit Ovası'ndan Kuman/Kıpçaklara uzanan tarih yolculuğumuzu bir kahramanı anarak bitirelim. Milyonların "iyi ki varsın" dediği gözü pek, yüreği pak kardeşimiz Eren Bülbül de Kuman/Kıpçak Türklerindedir. Ruhu şad, ruhu Sultan Baybars'a yoldaş olsun.

Aziz Dolu Atabey

<https://azizdolu.wordpress.com/>